

Ленка С. Настасић<sup>1</sup>

Универзитет у Новом Саду, Филозофски факултет, Одсек за српску књижевност и језик

## (ПРЕ)ОБЛИКОВАЊЕ ПОСЛОВИЦА И ИЗРЕКА У СТВАРАЛАШТВУ ДЕЈАНА АЛЕКСИЋА

**Сажетак:** Рад тежи да прецизније поетички одреди стваралаштво за децу Дејана Алексића у светлу односа успостављеног према усменој књижевности. Имајући у виду значај традиције у креирању савремених дела књижевности за децу, потребно је осматрити начине на које аутор употребљава и преобликује постојећу грађу, што се може уочити превасходно у домену кратких народних умотворина, прецизније – пословица и изрека. Укључивањем поменутих форми у прозна и поетска остварења, аутор тежи да покаже тешкоћу контакта савременог детета са традицијом, што задобија хуморну ноту услед дословног схватања израза или претпостављеног децјег неповерења у ефикасност давно утврђених народних мудрости. Самим тим, дела Дејана Алексића чине својеврсни отклон од традиције, у коме се откривају могућности њене обновљене виталности.

**Кључне речи:** пословица, изрека, хумор, књижевност за децу, Дејан Алексић

Савремена продукција књижевних дела намењених децјој публици неретко се базира на различитим аспектима обраде традицијске грађе, како мотивима из античке митологије, тако и на плану словенског контекста. Укључивање ранијих слојева књижевних дела спроводи се путем тематизовања демонских бића, попут змаја или вампира, као и посредством одабира различитих божанстава за књижевне ликове или, најчешће, креирањем дела у жанровском кључу епске фантастике, тако да се „може говорити и о особеном току савременог стваралаштва за децу” (Шаранчић-Чутура 2006: 145). У датом контексту, посебно је интересно размотрити поступак којим се служи Дејан Алексић, који одлази корак даље од преузимања већ оформљених јунака из традиције (иако је могуће наићи на понеког, додуше не тако љутитог, змаја у његовом опусу), тако што обраћа пажњу на језичке чиниоце културне прошлости. Наиме, стваралаштво Дејана Алексића премрежено је

<sup>1</sup> lenanastasic@gmail.com

поигравањем са говорним творевинама из домена усмене књижевности, при чему мислимо на пословице и изреке укључене у свет песме и приче. Будући да у књижевном универзуму Дејана Алексића одређење свакодневице неретко иде под руку са успостављањем односа према прошлости, показује се да је место продора старог у ново управо језик. Пословице и изреке постају део баштине који се додатно осмишљава, преобликује и изокреће, тако да се постиже специфична хуморна диспропорција. Самим тим, успоставља се „продуктивни однос према усменој традицији”, који је и код других савремених песника видљив на формалном плану, у сродним жанровима, односно у виду елемената „разбрајалица, шаљивих песама, загонетки”, једнако као и на тематско-мотивском нивоу (Опачић 2019: 38). Ипак, да бисмо дошли до овог изолованог слоја разматраног књижевног опуса, најпре је потребно осматрити различите видове стваралачких поступака Дејана Алексића.

Маштовити свет књижевности за децу Дејана Алексића почива на игровом приступу свакодневним појавама. Самим тим, поетска и прозна дела неретко тематизују деље страхове, бригае за мале, наизглед небитне предмете, као и мрље и рупе којима је стилски обележен раскорак између одраслих и деце. У датом смислу, посебно се истиче припадност Дејана Алексића својеврсној зони зрачења Љубивоја Ршумовића и Душана Радовића, будући да се њихови концепти и погледи на детињство умногоме подударују.<sup>2</sup> Посматрајући аутопоетичке ставове изречене у интервјуу са Јованом Милованчевић, јасно је да аутор има у виду дељу тежњу да „откривајући свет око себе [...] неретко и читавају своје (а)логичке обрасце у новостечена искуства” (Милованчевић 2022: 7). Праћењем принципа деље поимања различитих одредница из света одраслих, аутор настоји да у своја дела укључи „забављање речима”, те се „већ постојеће кованице или сложене речи анализирају [...] и неретко постају сам повод за настанак песме” (Токин 2007: 34–35). Дакле, вођен идејом о важности необичних или непознатих речи за стасавање детета кроз интересовање, асоцијацију, грешку и спознају, аутор настоји да укључи управо такав лексички и фразеолошки корпус у сопствено стваралаштво, да би дело постало једнако новом искуству. Прекретнице у виду усвајања вокабулара и писмености показују се као важне полазне тачке Алексићевог стваралаштва, будући да

2 Иако се везе са познатим писцима који су обележили српску књижевност за децу неретко повлаче без истинске мере, готово као ознака за савременост, потребно је истаћи да сам аутор, али и научна и критичка рецепција препознају остварене литерарне додире. Примера ради, у једном интервјуу Алексић говори о Змају, Радовићу и Ршумовићу као о „магистралн[ом] ток[у] наше поезије за децу”, при чему је „потпуно свестан свог припадања траси таквог израза” (Милованчевић 2022: 6). Такође, када је реч о истим књижевним токовима, вредно је помена научно самаравање нашег аутора са ршумовићевском линијом српске књижевности (Опачић 2007), али и са делом Душана Радовића (Љуштановић 2014).

су то периоди када је детету потребна не само подршка у савладавању нових вештина него и забавно штиво које ће дати процес олакшати и додатно осмислити кроз игру.

У том контексту, интересантно је литерарно (пре)обликовање пословица и изрека, које треба посматрати као специфично везивно ткиво књижевних дела. Наиме, Дејан Алексић посвећује пажњу посматраном културном и традицијском слоју српске књижевне баштине, како у узгредном, неочекиваном укључивању пословице у песму или причу, тако и креирањем читавог дела на основама кратког жанра. Потребно је истаћи да такав поступак није тек случајан „излет” у нову тему, напротив, реч је о одлици која би се могла посматрати као својеврсна поетичка константа Алексићевог и те како разумењеног стваралаштва. Наведена идеја утемељена је у фреквентности поменуте грађе, али и у аспекту комплексности заседних употреба. Када су у питању конкретне публикације, креативна обрада пословица и изрека посебно је заступљена у песничкој књизи *Сјижу блесе, чувајте се* (2010), односно у читавом циклусу образованом према истом начелу, под насловом „Ко рано рани, зевањем се брани”, састављеном од дванаест песама. Потом, обрада посматране грађе видљива је унутар књиге прича *Мало-мало ђа слон* (2021), као и нешто ређе у књигама *Дујме без кайуџа* (2002), *На њиме* (2006), *Мали ојласи и још њонешто* (2014), *Чудесни њодвизи* *Азбучка Првој у њридесет њлова* (2015), *Јануар у жирафи* (2018), али и у појединачним примерима, у оквиру поема *Пусњоловине једној зрна кафе* (2004) и *Драма у њодруму њосњође Јоје* (2019). Сходно томе, у нашем фокусу ће бити присутна и прозна и поетска грађа, а тежићемо да подробно опишемо заступљена начела обликовања и преосмишљавања преузетих народних мудрости. Услед наведеног, посматраћемо дела која у себе интегришу поменуте кратке форме као јединствену целину у оквиру ширег контекста – опуса Дејана Алексића намењеног деци. Полазиште наших разматрања биће најпре поезија, да бисмо се током анализе репрезентативних примера осврнули и на прозне варијације теме, чиме тежимо обједињавању различитих аспеката моделирања преузете грађе.

Када је реч о песничкој књизи *Сјижу блесе, чувајте се*, претпостављени однос детета према кратким народним умотворинама у највећој мери одређен је стиховима са почетка сваке од песама из већ поменутог циклуса „Ко рано рани, зевањем се брани”. Композиционо начело заједничко већини песама састоји се из јасно одређене шеме: наслова, поновно изречене пословице и отклона од принципа народног мишљења, при чему ћемо посветити пажњу сваком од наведених елемената. Наслов у највећој мери бива једнак самој пословици, што је случај у песмама „На муци се познају јунаци”, „Што је лепо

кратко траје”, „У лажи су кратке ноге”, „Чистоћа је пола здравља”, „Ђутање је злато” и „Испечи, па реци”.<sup>3</sup> Наредни случај представља скраћивање наслова на половину исказа, што је видљиво у песмама „Ко рано рани”, „Лепа реч”, „Без мотике” и „Чизма главу чува”. Поред описаних поступака именовања, постоје и две песме које чине извесни отклон већ у оквиру креирања наслова: „Пословични вук” и „Батина”, при чему потоња песма у ранијем издању носи далеко ефектнији наслов „Бегунац из раја”.<sup>5</sup> Потребно је истаћи и ефектно поигравање у виду именовања самог циклуса, којим се формира наговештај песама које садржи, али и својеврсно обједињујуће начело: спајање традиционалног са својом супротностју.

Став песничког субјекта који одговара и претпостављеном дечјем ставу, као што је раније сугерисано, проналазимо у отклону који постоји у оквиру сваке од песама, као својеврсна дефиниција жанра. Пословица се именује описно, са аспекта сазнања и подуче, као „важно умеће” и „наук кратак”, али и у складу са идејом општеприхваћене мудрости која се преноси, одредницом „мудре речи” или речима „тако мудрост пева”. Наведена одређења могуће је посматрати као остатке речи одраслих, који несумњиво упућују децу на народне умотворине као својеврсни реликвијар колективног знања, што је суштински у складу са природом жанрова. Миливоје Кнежевић дефинише пословице као „кратке и сажете, мисаоне изреке, дате обично као савет и упут”, при чему као њихову основну намену наводи „поучно изрицање животних истина и правила” (Кнежевић 1957: 14–15). Истицање колективне универзалности пословица видљиво је у речима које нужно прате стиховано навођење умотворине: „кажу”, „изрека је знана” или „такве приче круже”, што свакако упућује и на њихову говорну природу. Такође, присутна је свест о усиљеној нужности познавања материје од стране најмлађег становништва, које и проговара као песнички субјект: „врте ми се још по глави пословице звуци”, или „пословица каже наша”, да би се множење таквих устаљених знања и прихваћених норми даље показало као неприлагођено дечјој визури (Алексић 2018а: 32, 38). Шире критичко разматрање жанра пословице приметно је у стиховима песме „Ивер и клада”, из књиге *На пример*, која је по форми и теми блиска

3 Нејасна је одлука о избацивању песме „Испечи, па реци” из каснијег издања књиге *Сйижу блесе, чувај-ше се*, објављеног 2018. године. Треба нагласити да је ово једина песма која се не налази у новијем издању, при чему постоје и друге неразјашњене (пишчеве или уредничке) одлуке, попут измене успостављеног редоследа и промене наслова песама.

4 Потребно је истаћи да под истим насловом постоје две различите песме, при чему је једна заступљена у књизи *На пример*, а друга у *Сйижу блесе, чувај-ше се*. Тежићемо да размотримо обе песме са аспекта обраде пословице.

5 У оквиру насталих измена између два издања заступљена је и наведена промена наслова песме.

разматраном циклусу: „То пословица врло је знана, / Али је јасно да има мана. // Јер пословице понекад знају / Са поређењем да претерају” (Алексић 2006: 38). Када се наведеним спознајним и искуственим ставовима придода емоционална реакција песничког субјекта која се испољава при сусрету са народним мудростима, доживљај традиције представљен из визуре детета бива употпуњен. Својеврсна емоционална кулминација видљива је у стиховима „од изрека што се множе бес ме каткад хвата”, као и у карактерисању пословице речима „истина је ово љута” (Алексић 2018а: 35). Наведени отклон приметан је и у песми „Испечи, па реци” која садржи јасан исказ проблематике децје неразумевања пренесеног значења: „Збуњеност је моја сада / Скоро неизмерна; / Па, молим вас, свако зна да / Уста нису рерна” (Алексић 2010: 43). Сумирајући наведене исказе расуте по песмама разматраног циклуса, али и других збирки, долазимо до спознаје да су пословице махом приказане спрема њихове учестале употребне функције, при чему мањка очекиване и нужне дидактичности. Другим речима, песничком субјекту, који одговара савременом детету, народне умотворине су мрске, те изазивају бес, љутњу и вртоглавицу услед очигледне неподесности и шума у комуникацији који неретко стварају. Исто је приметно у причи „Шта чарапе разне раде док су празне”, будући да долази до отелотвореног контакта старијег и млађег, који у потпуности рефлектује једносмерност комуникације: „Идем тако улицом и нико не сме да ми стане на пут. Само сам једном чуо како ми је неко добацио: ’Ум царује, снага кладе ваља’. Појма немам шта је тај пролазник хтео да каже” (Алексић 2021: 12).

Принципи инкорпорирања пословица у књижевни опус Дејана Алексића у највећој мери су условљени разуђеном природом његовог стваралаштва, које се неретко посматра као прегршт разноликих, несродних елемената. Другим речима, Алексићеве књиге остављају „утисак сваштара у којима су набацани конкретни одломци неке опште приче, или естетски рафиниране дрбљаци, коју обједињују, пре свега, начела песничке слободе и игре” (Љуштановић 2018: 66). Уколико бисмо посматрали узроке сукоба детета и традиције, они у највећој мери почивају на дословном схватању пословице, будући да песнички субјект не поседује могућност да проникне у метафоричка и симболичка значења исказа, што резултује хуморном изокренутошћу. Смеховно се огледа у чињеници да пословица не служи својој основној сврси у виду моралне и васпитне подуче, напротив, остварује се потпуно супротно дејство: дете лаже да би му кратке панталоне поново биле одговарајуће дужине у песми „У лажи су кратке ноге”, једнако као што говори торти да је ружна да би дуже трајала у песми „Што је лепо кратко траје”. Према истом принципу, песнички субјект одлази у пекару са мотиком, да би након инсистирања пекара да склони алат био

поражен спознајом: „видим да мени хлеба / Нема са мотиком” (Алексић 2018а: 36). Пред закључаном собом старијег брата изнова долази до изневеравања, будући да песнички субјект увиђа да „врата стварно реч откључа, / нарочито ружна” (Исто: 35). Дакле, дете у ауторовом виђењу не одустаје нужно од универзалних, колективних мудрости, него их види као потенцијална решења које стога, како једино може, примењује на сопствене проблеме. Неуспешност њиховог деловања могла би се посматрати као својеврсна „детронизација народне мудрости” (Опачић 2007: 21). Поред разматраних примера који рефлектују неподесност и „нетачност” пословице,<sup>6</sup> проналазимо и песме које пословице посматрају као недовољно информативне. Проблем народне мудрости „чистоћа је пола здравља” постаје питање преосталог дела разломка очувања здравља, док је једнако незадовољена недоумица „шта нам чува капа” уколико „чизма главу чува” (Алексић 2018а: 37). Дословним схватањем, односно буквализацијом тропа, до изражаја долази мањкавост општеприхваћеног знања у визури детета. Дакле, видимо да песнички субјект у оквиру посматраног циклуса алудира како на неприлагођеност пословице реалним ситуацијама из децејег живота, тако и на проблем саме „мудрости”, чиме се померају темељи жанра: поричу се и практичност и поучност. Уколико пословице нису више адекватни носиоци знања, чему оне служе у одрастању савременог детета?

Чини се да је успостављени однос према традицијској грађи комплекснији него што би се могло очекивати, посебно када се узме у обзир песма „На муци се познају јунаци”. Наведена песма је ефектан пример могућности вишеструког тумачења Алексићевих стихованих пословица, будући да у једноставној равни децеје грешке постоји неколико исказа које не смемо занемарити. Наиме, након већ описаног уводног одклона, дете које покушава да докучи смисао пословице суочава се са речју коју погрешно интерпретира, што условљава пародијску слику – уместо да постане јунак, песнички субјект је јунац – „мислио сам да је мука / то кад прича крава” (Исто: 32). Наведеном пародијском изокретању епског јунака у сопствену супротност претходи исказ детета: „Стигла ме је тешка брука / и срамота права” (Исто). Дакле, поменуте стихове је могуће посматрати као свест о грешци која проистиче из неуспелог тумачења пословице, при чему се незнање традиције изједначава са срамотним чином. Ипак, срамота једнако функционише као она „мука” коју дете-јунак треба да преброди како би досегао статус адекватног чиниоца

6 Неповећење у веродостојност и тачност народних умотворина ефектно је исказано и на плану тестирања израза „глува тишина”, чију способност слуша дете окушава, спознајући да тишина „нимало није глува / Кад се по њој мува мува” (Алексић 2014: 55).

поезије. Дакле, однос према преузетој грађи није сасвим негативски, него пре амбивалентан, што доприноси поништавању поједностављених одредница добро : лоше у савременој књижевности за децу.

Одговор који Дејан Алексић својим песмама нуди могао би се посматрати и као својеврсна полемика са природом књижевне уметности уопште, означена као отклон од дидактичног приступа стармалом детету и приклањање лудичкој равни књижевности за децу. Књижевно дело, једнако изговорено и написано, односно традиционално и савремено, у одрастању детета сада поприма једнаку сврху – инсистирање на забави и игри. Наведено је приметно у ставу песничког субјекта, детета које се бави пословицама као својеврсним темељима наступајуће игре,<sup>7</sup> као што је то случај у песми „Ћутање је злато”, где се јасно изриче покретачка идеја, односно пристајање на изазов који пословица нуди: „хоћу у свет богаташа, / па ућутах зато” (Исто: 38). Покушај да се преко пословице игром допре до света одраслих посведочен је и у идеји стицања среће раним устајањем, што је реализовано двоструко. Најпре, у првој верзији песме „поништава [се] значење пословице, шаљиво претпостављајући народној мудрости став савременог детета које – воли да спава” (Опачић 2007: 22). У блиском читалачком кључу, потоња верзија песме једнаког наслова срећу проналази у постојању ушију: „Да их немам зевао бих / Око целе главе” (Алексић 2018а: 30). Садржај пословице се одбацује и(ли) изокреће, при чему је само устајање и ишчекивање среће осмишљено као децја игра.

Поред буквализације тропа, принципи укључивања пословице у свет књижевног дела засновани су на језичко-стилском и версификацијском домену стварања. Дакле, пратећи начела игре долазимо до потпуно изокренуте песнички преобликоване пословице „Вук длаку мења, али ћуд никада”, која се базира на ритмичком потенцијалу речи, а не на значењском аспекту као остале песме у циклусу. Укрштеним римовањем речи „ћуд” и „луд”, односно „длаку” и „стомаку”, као и читавом наредном строфом, песма успоставља дијалог са другом Алексићевом, раније објављеном песмом. У оквиру песничке књиге *Мали ојласи и још йонешийо* наилазимо на „Вучји проблем”, односно песму

7 Изрека као подлога за игру видљива је и на плану приче „Софијин наопачке дан”: „морала је мало да мућне главом. Чула је да се тако каже када неко хоће да реши неки проблем. Али Софија није знала како се мућка главом. А онда се сетила како њена мама мућка теглице: окрене их наопачке и мућка. Истог часа, Софија се наред собе окренула наглавачке, да мало мућне главом. Баш јој се свидео свет посматран на тај начин” (Алексић 2021: 17). Говорни израз тако постаје полазиште занимације током кишног дана, али и основа даљег развијање приче „с два различита завршетка”. Такође, постоје песме које насловом и последњим стихом упућују на изреке и њихове делове, као што је то случај са стиховима песама „Из шупљег у празно” или „Црно на бело” (Алексић 2008: 51–52). Према истом принципу, дословно се схвата израз „убијати време”, при чему један сат поприма ознаку убице: „И мени некад досадно буде, / Па морам мало да убијем / Време” (Алексић 2014: 66).

која једнако посматра вуну као непријатну, сувишну амбалажу хране – овце. У датом контексту, пословица постаје само карика у низу асоцијација које воде ка правом предмету песме, чиме се она третира као саставни део поетског света, без пресудног значења народне мудрости. Такав приступ грађи могао би се објаснити споном са Душаном Радовићем, будући да се слично односе „према уобичајеним књижевним формама и књижевном наслеђу”, што се уочава у поступку да „узимају, не обазирајући се на порекло, све што им је потребно” да би искушавали жанр, „проверавајући њене путеве, могућности и моћи” (Љуштановић 2014: 503).

Измештање контекста у коме се одређена кратка народна умотворина наводи једнако доприноси хуморном обликовању, те се и наведени поступак може посматрати као својеврсни модус преобликовања грађе. Збирка *Мало-мало ђа слон* садржи прегршт описа таквих ситуација, као што у причи „Пустински цвет” читалац добија завршну напомену да „Ако икада дођете на ливаду где један нос мирише цвеће – не сметајте му. Знате и сами да се каже: Не забадај нос у туђе ствари” (Алексић 2021: 26). Персонификовани нос и пословица која метафорички говори о њему смештају се у исти контекст, чиме се остварује комични ефекат. Интересантна је тугаљива изјава оловке из приче „Ремек-дело”, која се служи устаљеним говорним обрасцем да би описала трагичну неузвраћеност осећања од стране фломастера: „Он мене уопште не зарезује”, и „Ох, како сам само отупела” (Исто: 42). Хумор није условљен неразумевањем значења пословице или изреке, него променом ситуације и актера који их изговарају, при чему расцеп између дословног и пренесеног значења додатно поспешује жељени ефекат. Сродан ефекат постиже се и у роману *Чудесни ђодвизи Абдучка Првој у ѿридесетј слова*, будући да је читаво поглавље посвећено посети селу у коме становници разговарају искључиво у пословицама.

Поред описаних стваралачких поступака, приметно је и преобликовање основног текста пословице и изреке заменом једног од саставних делова исказа, те се, у песми „Млечни зуби”, уместо поклона, „осмеху [...] у зубе не гледа” (Алексић 2014: 14). Наведени принцип обраде грађе из традиције и усмене књижевности посебно је ефектан на плану изрека, које се такође јављају, иако нешто мање заступљене, као део поетских и прозних форми. Примера ради, разговор „Две празничне пахуље” омеђен је речима „Док пад нас не растави”, при чему се крај живота пахуље креативно изједначава са додиром са земљом (Алексић 2010: 10). Интересантни су и даљи разговори школског прибора у причи „Ремек-дело”, будући да наилазимо на измењени облик савета, мудрости коју лењир говори фломастеру: „Трипут мери, једном цртај” (Алексић 2021: 42). Наведени поступак могао би се посматрати као

двоструко новог контекста: најпре променом околности у коме се изрека или пословица изговара, а потом и променом једне од устаљених речи.

Најпосле, на међи различитих начина обраде традицијске грађе налази се песма „Стари Грци и млади луци” из песничке књиге *Јануар у жирафи*. Изреке се преобликују сталном променом значења: од дословне слике повртарске културе, преко измене контекста устаљених говорних форми, све до изједначавања посредством ритмичког обрасца. Неочекивани ток дела обogaћен је бројним елементима, те песма чини својеврсну суму Алексићевих приступа грађи, тако да се у комичном кључу млади лук супротставља античкој цивилизацији, бивајући у средишту „кулинарске моде”, потом на губилишту и на страни читавог народа. Тако наилазимо на одређење обавезности наведеног састојка, без кога „Свет би био само лук и вода”, али и на туговање за луком исказано речима „Неком га је помало и жао: / Ни лук јео, ни лук мирисао” (Алексић 2018б: 70, 73). Заменом речи у устаљеним изразима наилазимо на борбе „за лук часни”, тако да се стихови народне песме преокрећу у похвалу поврћу: „Устала је мотика и кука; / Описано данашњим жаргоном: / Љубитељи и фанови лука” (Исто: 74). Потпуно унижавање епске песме, као жанра који опева догађаје од националне важности, битке и истакнуте јунаке, представљено је пародично и посве гротескно, чиме се усмена књижевност не само детронизује него и банализује. Култура и традиција показују се као једна у низу подлога за игру, било да је реч о преокретању или разарању постојећег света.

Књижевно дело, дакле, рачуна с идејом сусрета деце и традиције која им није нужно сама по себи јасна, те „нагони свог читаоца да мисли и открива разлику буквалног и пренесеног значења, ако жели да ужива у ведрим загонеткама ових песама” (Пешикан Љуштановић 2018: 55). Другим речима, извесно познавање традиције нужно претходи успелости читања, односно схватању и активирању хуморног кључа.<sup>8</sup> Заправо, чини се да сви наведени примери (пре)обликовања пословица и изрека нису засновани искључиво на припадности посматране грађе корпусу усмене књижевности и традиционалне културе, него и на идеји укључености датих жанрова у савремене животне токове. Данас је посве ретка могућност чути десетерачку песму или звук који производе гусле, али народне умотворине су и даље неизоставни елемент одрастања детета. Самим тим, књижевна дела намењена деци се, у овом случају, „не баве стварношћу по себи, већ живим дијалогом специфичног дечјег субјекта са стварношћу”

8 Наведена стваралачка интенција умногоме одговара постулатима Душана Радовића о доброј песми за децу, односно идеји да она „мора имати неке везе са животом и искуством деце и бити врло близу дечје могућности да схвати и разуме. Добра песма за децу не може бити празна вербална игарија” (Радовић 2004: VIII).

(Љуштановић 2014: 505).

Различити начини обликовања преузете грађе, које смо имали прилике да размотримо, ослањали су се на дословно схватање изреке или пословице, чему је следило искушавање асоцијативних потенцијала риме, потом промена уобичајеног контекста у коме се пословица или изрека користе, те, најпосле, замена појединих делова самог исказа. Уколико сваки од наведених стваралачких поступака Дејана Алексића покушамо да осмотримо у контексту успостављеног односа према традицији, открива се истинска потреба за обнављањем њене виталности. У датом контексту, васпитне и образовне функције народних умотворина посматрају се као адекватно полазиште дечје игре, а не као поље којим се она ограничава, чиме се нуди својеврсна интерактивна комуникација старог и новог. Самим тим, наслов књиге – *Сћижу блесе, чувајте се*, у којој се јавља циклус коме смо поклонили посебну пажњу, може бити усмерен управо ка оним строгим тежњама да се традиција посматра као недодирљиви део канона. Књижевне блесе Дејана Алексића оживљавају интересовање за традицију управо тако што је „вуку за језик” и показују читаоцу њене различите и многоструке потенцијале, који тек чекају да буду откривени, разуме се, кроз игру.

## ИЗВОРИ

- Алексић 2006: Д. Алексић, *На пример*, Београд: Завод за уџбенике.  
 Алексић 2008: Д. Алексић, *Дуіме без кајуїта*, Чачак: Легенда.  
 Алексић 2010: Д. Алексић, *Сћижу блесе, чувајте се*, Краљево: Имам идеју.  
 Алексић 2014: Д. Алексић, *Мали оїласи и још йонешїто*, Чачак: Пчелица.  
 Алексић 2018а: Д. Алексић, *Сћижу блесе, чувајте се*, Лазаревац: Библиотека „Димитрије Туцовић”.  
 Алексић 2018б: Д. Алексић, *Јануар у жирафи*, Београд: Лагуна.  
 Алексић 2021: Д. Алексић, *Мало-мало йа слон*, Краљево: Имам идеју.

## ЛИТЕРАТУРА

- Кнежевић 1957: М. Кнежевић, О народним говорним творевинама, у: М. Кнежевић (прир.), *Анїолоїїја народних умотворина*, Нови Сад: Матица српска, Београд: Српска књижевна задруга, 6–31.  
 Милованчевић 2022: Ј. Милованчевић, Док се обраћамо – има нас: са Дејаном Алексићем разговарала Јована Милованчевић, *Књижевни маїазин: месечник Срїскої књижевної друшїїва*, 22, 227/228, 6–8.

- Љуштановић 2014: Ј. Љуштановић, Прича и причање као игра у кратким причама за децу Душана Радовића и Дејана Алексића, у: В. Јовановић, Т. Росић (ур.), *Књижевности за децу у науци и настјави: зборник радова са научној скупља*, Јагодина: Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, 501–511.
- Љуштановић 2018: Ј. Љуштановић, О типолошким моделима у српском песништву за децу у 21. веку, у: В. Јовановић, Б. Илић (ур.), *Књижевности за децу у науци и настјави: зборник радова са научној скупља*, Јагодина: Факултет педагошких наука Универзитета у Крагујевцу, 61–74.
- Опачић 2007: З. Опачић, Наслеђе Љубивоја Ршумовића у поезији савремених песника за децу, *Детинство: часопис о књижевности за децу*, 33, 1/2, 16–24.
- Опачић 2019: З. Опачић, *(Пре)обликовање дејинства*, Београд: Учитељски факултет.
- Пешикан Љуштановић 2018: Љ. Пешикан Љуштановић, Чудесни маскенбал Дејана Алексића, у: Д. Алексић, *Стижу блесе, чувајте се*, Лазаревац: Библиотека „Димитрије Туцовић”, 53–56.
- Радовић 2004: Д. Радовић, Предговор, у: Д. Радовић, *Антологија српске поезије за децу*, Београд: Српска књижевна задруга, V–XIII.
- Токин 2007: М. Токин, Песништво за децу Дејана Алексића, *Детинство: часопис о књижевности за децу*, 33, 3/4, 33–36.
- Шаранчић-Чутура 2006: С. Шаранчић-Чутура, *Нови животи стварају приче: усмена књижевност у прози за децу на крају XX века*, Нови Сад: Змајеве дечје игре.

Lenka S. Nastasić

## (RE)SHAPING PROVERBS AND SAYINGS IN LITERARY WORKS BY DEJAN ALEKSIĆ

### Summary

This paper aims to precisely poetically determine Dejan Aleksić's literary works for children in the light of the established relation to tradition and oral literature. Bearing in mind the importance of tradition in the creation of contemporary art forms, we tend to examine the ways in which the author uses and reshapes the existing material, more precisely, proverbs and sayings. By including the aforementioned forms in prosaic and poetic literary creations, the author aims to show the difficulty of establishing contact with a modern child, which acquires a humorous note due to the literal understanding of the expression or the assumed children's mistrust in the effectiveness of long-established traditional wisdom. Therefore, Aleksić's literary works represent a departure from tradition, as well as showcase the potential for its renewal and relevance.

*Key words:* proverb, saying, humour, literature for children, Dejan Aleksić